

Postarina plakana u gotovu.

Privredno-kulturne
Matiće
za Sjevernu Dalmaciju

Godišnja preplata za našu državu 40 din., za Ameriku 2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din.
Članovi Matice dobivaju list besplatno.
Primjerak 1 din.

БЛАНС

Шибеник, 8. Jануара 1931.

БРОЈ 90.

ГОДИНА III.

Vlasnik »Privredno-kulturna Matica« za sjev. Dalmaciju
Urednik Dr. NIKOLA SUBOTIĆ
Uredništvo i uprava — Ulica Božidara Petranovića 16
Telefon br. 63. — Broj ček. računa 38.242.

ХРИСТОС СЕ РОДИ

Члановима, претплатницима, читаоцима
и пријатељима желимо срећне Божићње
празнике и Нову Годину.

МИР БОЖИ - ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Наша сиротиња у плачу прославља Божић. Она шака сламе, што је проспе по кући за спомен сиротиње у којој се и Христос родио и на два — три бадњачка, што их наложи по обичајима своје старе вјере, уз красну свијећу усаћену у живот или чесницу, а урешену са маслиновом граном и нешто ораса и бајама — у многим кућама једини су знаци божићних свечаности. Па ипак наши људи радују се Божићу — и ако оплакују своје црно живљење, — љубе се тога дана и поздрављају се са: Мир Божи — Христос се роди, и у цркви и код куће и на путу.

Има нешто светачкога у тим прастарим обичајима нашега свијета, што уноси у његово живљење стрпљење и честитост, вјеру и наду, везана са именом Христовим, који је из сиротиње изникао и стварао јој смисао за вјечне вриједности живота, напомињући и посљедњем човјеку да садржи у себи, у својој души, у својој савјести, у свом разуму искре једног свемоћног Духа, који надахнује са животом свијет и који га испуњава, поред свих патња са вјечним надама, вјечном вјером и вјечном љубави.

Многима је неразумљива божићна радост нашега свијета са сузама оплакиванана. Мало је и свештеника разумије и мјесто да зађу, у сваку кућу, да благосивљу, да се измироше, да осјете и разумију божићни мир и благост душе свога народа — у свом безвјерју и отсуству духовности окрећу главе од сиромаштва и простоте. А и многи остали „лацмани“ више проводе Божић у оргijama и презајности него у осјећају радости мира Божијега, што га доноси Христова појава у срцу људском.

Свијет наш пропада и чезне за спасењем, али где су њего-

ви мудраци, да сагледају звијезду спасења, да приступе сиротињи и да јој даду дарове свога ума, своје душе, свога образовања, свога знања?

Када ће престати „народни“ људи да по кафанама и забавама осуђују „неразумно“ живљење сиротиње, када ће се удубити у живот народни, када ће почети пручавати разноврсна питања народног живота, када ће разумјети душу народну, која се изражава у божићним свечаностима, па да завлада „мир Божи“ у нашем друштву?

Мјесто „Божјег мира“ мно- ги воле своје ситне свађе, своје умишљене величине, своје мржње, своје крупне и ситне сплетке, па мјесто да доприносе дарове изабране за спасавање свога народа и да се чују божански гласови, анђелске пјесме и види небеска свјетlost настоје да се угushi и истиријеби све оно што сметањијевом миру „овога свијета“, пуног себичности, саможивости, презирања.

Једно мало дијете, чувано у јаслама, у једној сиромашној стаји постало је вијесник најљепше вјере у свијету. Његова је наука о побједи живота над смрти, о побједи добра над злом, о побједи истине на лажи, о побједи правде над не-правдом, о побједи љепоте и човјечности, наука о потреби трпљења и патње да се дође до највећих вриједности, наука да без смрти нема вакрења, спасава човјечанство, па је спасла и наш народ од пропасти кроз вјекове мука свакојаких.

И у данашњим тешким временима ми можемо доћи до свога спасења само у знаку Христове науке, у знаку мира Божијега, у знаку вјере у љепши и бољи живот.

Мир Божи-Христос се роди!

Хришћанин.

† MARŠAL JOFFRE

Poslije dugog rvanja sa smrću, podlegao je ovaj veliki francuski vojskovođa, koji je pobijedio Nijemce na rijeci Marni septembra 1914.

Ta je pobjeda zaustavila pobjedosno prodiranje Nijemaca i njome je započet na zapadu pozicioni rat, koji je donio Nijemcima i njihovim saveznicima poraz i propast. Tako se maršal Joffre slavi kao zaslужan za pobjedu, koja je spasila civilizaciju.

Maršal Joffre je neobično volio naš narod i o srpskoj vojsci govorio je sa divljenjem i pohvalom.

Nj. V. Kralj pridružio se je žalosti Francuske.

Pregled događaja u svjetu

— U Španjolskoj je ugušena pobuna i mir je povraćen. Govori se o izborima, koji bi mogli biti na proljeće, i o slobodi agitacije, koja će se dati pred izbore. Međutim stari državnik Romanones izrazio se je protiv izbora i savjetuje, da se obrazuje obrazuje jedna koaliciona vlada.

— U Engleskoj započeo je štrajk rudara, koji nije opšti. Indijska konferencija u znana Okruglog Stola, kojoj presjedava Mac Donald, presjednik vlade, radi dalje, savladajući sa teškom mukom goleme poteškoće, koje, u glavnom dolaze iz odnosa Hinda i Muslimana. Kako su veoma slabici izgledi te, konferoncije, može se računati, da će se engleska vlada time rukovoditi, da se odluči na izbore, koji bi se sproveli na proljeće.

— Upotpunila se je nova francuska vlada, Steegova, iz koje su bili istupili neki članovi, koji nisu imali kuraže, da se prikažu pred parlament, koji joj je, ipak, dao povjerenje, i ako sa mšlom većinom. I u Francuskoj, za koju se vjerovalo, da će je poštediti opšta kriza, osjećaju se njeni počeci. Njen ministar rada već broji nezaposlene i ne dolazi do dvije desetine hiljada. Svakako je Francuska sretna zemlja u odnosu prema drugima, u kojima se nezaposleni broje na stotine hiljada i na milijone.

— Ovakova je, od evropskih država na prvom mjestu Njemačka. Pa ipak je njena glavna misao upravljena na reviziju mirovnih ugovora. Na pretstojecem zasjedanju Lige Naroda morao je, po redu, presjedati njemački ministar inostranih djela. Ali će, izgleda, presjedati engleski ministar, jer će Njemačka iznjeti na pretres svoju tužbu protiv Poljske, da vrijeda pravo njemačke manjine i da ga je povrijedila u posljednjima izborima.

— Carinski rat izmedu Čehoslovačke i Mađarske traje dalje i još se ne vidi njegov konac.

— Gčki ministar presjednik, Venizelos, zadržavši se nekoliko časova u Beogradu, gdje bio primljen u audijenciju od Nj. V. Kralja i srdaćno pozdravljen od vlade pohodio je Varšavu i sada je u Beču. Svuda mu je bio spremlijen svečan doček. Od raz-

Izlazi Četvrtkom.

Привредно-културне
Матице
за Сјев. Далмацију

Kamena so nabavljala se većinom od direkcie rumunške režije u Bukureštu a ranije je nabavljana iz Njemačke na ime reparacija, Engleske i Poljske.

Morska so nabavljena je u roku budžetske 1928-29 godine putem direktne pogodbe od Upitave turskih javnih dugova iz Čam-Alte.

U cilju da potrebu morske soli podmisi proizvodnjom u zemlji i da smanji uvoz soli iz inostranstva, monopolska uprava podiže jednu veliku modernu solanu u Ulcinju, na Jadranском Moru, čija će površina iznositi oko 8.000.000 kvadratnih metara, a proizvodnja oko 40.000.000 kilograma godišnje, tako da će prestati potreba uvoza morske soli.

Zakupnih reona bilo je 50. Prema novim uslovima za izdavanje pod zakup prava veliko prodaje soli koji će važiti do 31. marta 1933. godine ukinuto je 21. državno monopolsko stovarište, naša se neposredno snabdijevanje maloprodavaca i državnih stovarišta, sem u Beogradu, a cijela zemlja podijeljena je u 10 prodajnih reona, s obzirom na novu političku podjelu zemlje na banovine.

U Južnoj Americi nema posla za naše iseljenike

Brazilija je zabranila svako useljavanje za godinu dana t. j. do 1. januara 1932. godine. Izuzetak su samo oni radnici koji su već zaključili ranije ugovore o poslovima.

Naši iseljenici ne treba da idu uopšte u Južnu Ameriku, jer i u državama gdje je slobodno useljavanje nema više posla.

Ministarstvo socijalne politike sa svoje strane preduzeo je potrebne korake da se useljavanje iz naše zemlje u Ameriku što više smanji, pa su zbog toga u izgledu veliki javni radovi radi zaposljivanja besposlenih radnika i siromašnih zemljoradnika.

Kad se izvozi osoka

Osoku ne treba izvoziti ni kada je zemljište suvo ni kada je smrznuto. Ako bi se to uradilo, osoka bi izvjetnila i izgubila mnogo amonijaka čime bi postala bez vrijednosti. Na snijeg se osoka smije izvoziti samo onda ako zemlja pod snijegom nije smrznuta.

Osokom se mogu zavljati i ponikli usjevi posjani u redove. U tom slučaju potrebno je da se razredi istom količinom vode, jer se inače može imati veća šteta nego korist.

Bitke u sливу Zrmanje 1809 godine

III.

Uporedno s ratnim operacijama u slijivu Zrmanje Austrijanci su živo rđali na pobuni naroda u Dalmaciji. Pukovnik Peharnik na čelu dobrotovljaca iz Hrvatskog Primorja zauze u prvoj polovini maja grad Krk, Cres, Lošinj, Rab i Pag. Tamo bješće razvio veliku djelatnost u korist Austrije neki avanturista conte Mascarelli, vrlo vješt agitator među seljacima i mornarima. On se nazivao „zapovidnik uzbune u Dalmaciji i Arbaniji.“ Kad je taj Mascarelli, u uniformi punoj vezova i nafta, stigao u junu u zadarsku okolinu, zarobi ga neki francuski topdžija i odvede u Zadar. Kod njega su našli mnoga buntovničkih proglaša „ispisanih s paklenim jidom“. Mascarelli-jevim zarobljenjem Austrijanci prekinuše daljnje osvajanje dalmatinskih ostrva i odustale od namjere da se iskrcaju u makarskom primorju, gdje

Стерилизовање

(шкопљење)

ЉУДИ И ЖЕНА

Ima jedna nauka, upravo jedna težnja, koja se oslanja na научне rezultate, a koja ide zatim da popravi ljudsku rasu ili ljudski soj, koji je kao i mnoge друге vrijeđnosti u животnoj borbi počeo se već odavna trošiti i zakrđavati te prijeti opasnost da se sasvim ne otregnje sjeme onom negdaspnjem čovjeku junačku zdravom,粗рном и снажном, čiji je prosječan viječ iznosi 80 i 100 godina, koga je glava bolela samo onda kad bi popio akov vina za вечерu, a za drugu bolest nije znao, i kome su zubi padali 40 godina iza smrti, makar da je umirao u dubokoj starosti.

Ova težnja da se popravi ljudska rasa nosi научно име еugenika, а љевни поборницизовују се eugenichari. Nekad je ona bila само у главama i ti желјама људi који су се бавili особинама i законима ljudskog наслеђa, али у новије доба, пред некoliko desetaka godina ова жељa je prešla i u djelo i danas читавa vojska ljudi od науке, већinom lekarja, radi стварно na поправci ljudskog soja.

Jedan od најпречих савjeta што га eugenichari дају ljudskom друштву i за чије се остварење највиše за-лажu јест то, да се болесним људима не дозволи рађање пошomstva, будућi da od traјno болесна i krđavaju čovjeka, по законima o наслеђu, ne може изaći potomak беспрекornog zdravlja.

Velimo: eugenichari *daјu savjet i svojom propagandom ubjeđuju ljudu u potrebu ovakih mјera, ali ne žele da se to silom ljudima nameće. A ipak su svojom propagandom нарочito u Americi, eugenichari i u ovom pogledu, koji je најteži, успjeli доста: — успjeli su da ubijeđe pojednike, болесne људe, da сами пристајu na oduzimanje плодности шкопљењem, i takih људi има данас много.*

Него успјех eugenichice пропагande ogleda se нарочito u tome, што су mnoge američke države stvorile законе који наређuju шкопљењe. Тако од 48. država sjevero-američke Уније њих 24 imaju zakone o sterilizovanju (шкопљењu) i то 22 stvorile су te zakone искључivo u cilju da popravlja ljudsku rasu, koja se sve to više izraža.

su imali mnogo pristalica. Međutim i Englez su blokirali Dalmaciju s morske strane. Austrijski agenti skoro nesmetano vršili su po dalmatinskoj unutrašnjosti. Poznati fratar Đorđić, zakleti neprijatelj Francuza, prošao je „ni viđen ni čuvan“, iako mu je bila glava ucijenjena, preko Vrlike, Drniša, Sinja, Oniša, Makarske i Brača, gdje se ukrcao na neku englesku ldu.

Ta austrijska potstrekavanja naroda na bunu izazvala je Marmonta na oštreti mјere. On posla generala Delzona-a s osmom regimentom da prokrsti i umiri okoline Vrlike, Sinja, Klisa, Splita, Šibenika i da se vrati preko Drniša u Knin. Na putu kroz selo Koljane Delzons zapali neke buntoničke kuće; u Klisu postrijelja osam objegih pandura iz drniškog garnizona; u Splitu i Trogiru istupi još oštreti. Kad je 7. maja stigao u Šibenik, dade strijeti: Matu Guberinu, provincijskog kaprala; Matu Guberinu, seljaku, Jurju Jurasa, Ivana Karadolu, Marku Mirkoviću, zatim nekog Perko-

Какви se болесници sterilizuju?

Nije u svakoj državi jednako. U svima se škope umobolni i slaboumi, a готово u svima epileptičari (padavici). U 11 država dozvoљava se sterilizovanje moralno pokvarenih људi, a zakoni Kaliifornije uzeve vahvalju i cifilitičare. Razumiye se, ne radi se samo o oduzimanju plodnosti мушкарцима, već jednako i женскињама. Тако од 10833 sterilizovanja u državnim

zavodima gorespomenutih država, do kraja 1929. godine, 5102 otpada na мушкарце, a 5731 na жене. Од овог ukupnog broja na državu Kaliiforniju otpada 7000 шкопљењa.

Kad se ima na umu: koliko bi ovih sedam хиљада слабоумних, padavica, cifilitičara i т. д. bilo doalo potomaka исто тако болесних, onda se tek може правилно оцејити важност ove eugenichice mјere.

ZMIJE U BRAZILIJI

Nedaleko grada Sao Paulu u Braziliji (Južna Amerika) nalazi se značajna zmijska farma Butantan sa glasovitim zavodom za priređivanje serumu protiv zmijskih otrova.

Brazilija je u punom smislu rječi zmijska zemlja, jedno od najbegatijih zmijskih na svijetu kako po množini zmija tako i po broju vrsta. Do sada je poznato oko 150 raznih vrsta zmija među kojima ima dosta ljudih otrovnica. Opasnosti su izvrgnuli najviše ratari, koji se trajno bave po poljima, ponajviše bosonogi, jer je tamo takav običaj. Prema statističkim podacima postrada u Braziliji svake godine više hiljada ljudi od zmijskih otrovnica, osobito od zmijskih *sulice i cegrtuše*. Kada je prije nekih dvanaestak godina u najnapučenijoj državi Braziliji São Paulo najezda zmija bila veoma velika s velikim brojem smrtnih slučajeva, odlučila je tamošnja vlada da potraži sredstva i puteve, kako bi ovome zlu predusrela. U tu svrhu osnovana je velika zmijska farma u Butantanu, koja je pored pobijanja zmijskih opasnosti mnogo doprinijela naučnom istraživanju životnih običaja ovih gmazova. U novije vrijeme pogiba od zmijskog otrova samo vrlo malen postotak postradalih. To je upravo za luga zavoda za dobivanje serumu u Butantanu.

Taj zavod ima zmijski vrt, koji je opasan 1 m visokim zidom a pored njega teče s unutarnje strane širok jarak napunjenvodom. Ova dvostruka brana načinjena je zbog zmijskih, da ne mogu uteći. Po ledinama iza zida stoje zmijsnjaci, koji nalikuju na velike košnice. Oni su napravljeni od cementa i imaju pri zemlji po četiri rupe, kroz koje se provlače zmije.

Zmijski, kojih vade otrov, podmeću malenu staklenu zdjelicu. Pri ovome poslu zmijski ar oprezno pritisne obje otrovne žlijezde. Zmijski tada rastvor

još jače svoje ralje i ispruži pri tome nekoliko puta snažno svoje otrovne zube. Iz Zubiju poteče žučasta providna tekućina, koja nije drugo nego zmijski otrov. Kad je tako zmijski ar oduzeo zmijski sav otrov, ona obično sama klone i odbije se od ruke, a on nijem tada zavila i baci je natrag na lednu ili u vodu.

Iza glavne zgrade zavoda nalaze se velike i moderne uređene staje za konje, koji služe za pokuse. Serum se naime priređuje tako, da se zmijski ar oduzme u štrcava od vremena do vremena konjima u tačno odmjerjenim, najprije malim, onda u sve većim količinama. U krvi ovih konja stvara se onda poluotrov, kojega sadržava serum, što se uštrcava ljudima ujedine od zmijskih u blizini ujedine. Serum se dobiva tako, da se konjima poslije nekog vremena oduzme iz vratne žile kucavice 4-6 litara krvi. Po tom se iz ove krvi, bogato zasićene poluotrovom, izluči serum, koji se sprema u stakteni i razstavljeni po čitavoj zemlji.

Zanimljiv je i onaj dio farme, u kojoj se drže i goje zmijski neotrovni. Među neotrovnicama naročito pažnju zaslužuje zmijski zvani Mussurana, koja se odlikuje time, što je imuna protiv otrova svojih srodnica i što ih sama kolje. Ona se ne boji ni najljubice zmijskih, a hrani se gotovo isključivo upravo zmijsima. Taj zavod se mnogo trudi, da urođenicima objasni korist ove zmijskih, pa se ona danas drži već u mnogim kućama urođenika kao pokućarka, koja štiti ukućane od ujeda otrovnih zmijskih.

Zavod Butantan nije sebi stekao zasluge samo priređivanjem lekovitog serumu nego u još većoj mjeri time, što daje upute pučanstvu, kako da postupa sa zmijskim otrovnicama i kako da ih zatre. Jedan od liječnika stručnjaka sa zavoda neprestano putuje zmijskim razne vrste otrovnim zmijskim, upućujući ih kako se postupa sa protuotrovom kod ujedenih osoba.

Po „Prirodi“

Turske nikakovo otstetu pa su stoga bili u stalnoj borbi s kordunašima. U taj mah, svi graničari iz Hrvatske, koji su bili sposobni za oružje, nalazili su se (njih oko 100.000) u ratu s Francuzima i daleko od svojih ognjišta. U zemlji su ostali nemoćni stari, djeca i žene. Francuski konzul iskoristio tu priliku i razjari muslimanske beskućnike na Austriju. Oni iznenada napadoše i na Juriš osvojile Drežnik, Cetin i Sav sporni kraj na lijevoj obali Une. 27. aprila opljačkaše i zapalile nekoliko sela, zatim provališe na područje slunjskog, otočkog i ličkog korduna. Ta muslimanska pravila generala Stojčevića da brzo pošalje nekoliko svojih četa na odbranu hrvatske granice.

Kroz to vrijeme Marmont je ponudio redove i u prvoj polovini maja izveo novu koncentraciju svoje vojske između Benkovca i Ostrovice. Kad je Stojčević doznao za te pripreme, 8. maja sazove sve više oficire u svoj glavni stan na Maloj Popini. Poslije duge diskusije na tom sastanku utvrdio se

Vladika Rade i stražmeštar Dimitrije^{*}

Vladika ne nosi u Florenci ni crnogorske haljine ni crnogorsku kapu, i tako može vazdan hodati po varošu i gledati znamenitosti, a da ga niko ne pozna.

Nikome nije išao, ali njega su mnogi pohodili. Austrijski poslanik, baron Cigel, nudaše ga, da posjeti vladuoca, velikog hercega, koji nedaleko odavde u svome ljetnjem dvoru sjedi. Vladika se izvinio svojim slabim zdjelijem, ali se ne mogaše uzdržati, da tom prilikom ne rekne: „Ja putujem po Italiji samo zbog mitnih, što znači: mene zanimaju djela onih što su pomrli, a ovi živi nisu ništa učinili. Poslanički se osmehnu na te riječi. Dželazilo je nekoliko viših austrijskih oficira, Šiba i Hrvata, koji su se ovjedno desili. Tako de nekoliko ruskih knezova i bogataša, koji ovđe neprestano žive, došli su i molili vladiku da se izvaze u goste, u njihove ljetnje palate. To su bile sve učitosti ili radoznalosti; same etike i spušteli su trajanje ovih posjeti. Svaka riječ bila je izmjerenata. Dolazak, odlazak, sjedanje, ustajanje, i svako pokretanje glave i ruku: bilo je po nekim usvojenim, opštim pravilima. — Družnici nas je pohodio neki Dimitrije, stari stražmeštar, Srbin iz Vojvodine. On, pošto je najprije raspitao da ne spava gospodar? da ne ruča? je li sam? da nije u kakvom poslu? prijavi se, i uđe k vladaci s riječima: „Čuh, veli, gospodaru, da si ovđe; i dodeh čto od srpske želje, da vidim i da poljubim ruku tako slavnoga gospodara od slavne Crne Gore. To nam je sve što naše imamo!“

— I suze obliše njegovo junačko, ozbiljno lice. Vladiku su vrlo dirnule te riječi i te suze. Dade mu ruku, da poljubi, što inače nikome ne daje, pa mu potresenim i neveselim glasom reče: „Jadni moj narode! Rasijao si se po najmu; služiš Tuku i Mandžuku, a na tvoj ognjištu vatra se gasi“. — „Oprosti mi, gospodaru — reče on, brišući suze — ja sam se vrlo rastužio; osam godina nisam bio kod svoje kuće“. — «Nemamo je nide, odgovori vladika, izgorjela je na Kosovu.

^{*}) Crnogorski vladika Rade ili Petar II. Petrović Njegoš bio je u Italiji god. 1850 radi liječenja. Tom prilikom svratio se i u Firencu koja je onda bila pod austrijskom vlašću. O tom vladičinom boravku zabilježio je Ljubomir P. Nenadović gornju anegdotu:

Jesam li poslao pretplatu?

ovaj ratni plan: Desno austrijsko krilo napačće lijevo krilo neprijatelja kod Benkovca i zavesti ga u tobože odlučnu bitku na toj strani. Međutim glavna sila oborice se na desno francusko krilo kod Ostrovice i pokušati da ga smrvi. Tako će Marmont bili prisiljeni da se povuče u Zadar i da cijelu Dalmaciju prepusti Austrijancima. Iste večeri Austrijanci se uputiše formirani maršem prema utvrđenom cilju. Noć je bila kišna i mračna, taman kao poručena.

Centar vojske napredovao je s Kravljeg Brda i Bendera u dvije kolone. Od lijevog krila u Benderu odvojio se bataljon pješadije s odjelom kavalerije prema Kninu da zaprijeti francuskoj posadi u tvrđavi, zatim se na putu između Padena i Radučića pridružio drugoj koloni. Iz Obrovca krenulo se u isti mah i desno krilo prema Benkovcu. U jutro rano 9 maja pretstraža desne kolone sukobi se s jednim odjeljkom francuske kavalerije. U taj način Stojčevića preplatiše izvidničke vesti i on naredi povratak

u slij Zrmanje, gdje dobija dva nova bataljona za pojačanje.

Kad je Marmont 11 maja primio vesti o sjajnim uspjesima Napoleonom na Dunavu i o pobjednom maršu italijanske vojske prema Beču, odmah se riješi na cenzivu. On mache vojsku iz Ostrovice i kod Kistanja rasporedi je za napad: General Delzons na čelu desnog krila uputi se iz Knina i zauze pozicije na Staroj Straži; Montrichard-ova divizija kao lijevo krilo dobi zadatku da privuče što jače neprijatelja na zrmanjske klance i da bude spremna ako bi trebalo uviđek priteći u pomoć Causel-ovoj diviziji kao centru vojske kod koje se nalazio i Marmont. Međutim su i Austrijanci rasporedili svoju vojsku po novom planu. Oni su se razvrstali u dve kolone: jedna je zauzela utvrđene položaje na brdu Kiti, kao ključ cijele pozicije, a druga sa svom artillerijom i kavalerijom smjestila se u onom dijelu doline koji na podnožju toga brda vodi u Kravljim Brod. Kod Ervenika je jako odjeljenje čuvalo prelaz

preko Zrmanje. Još prije toga rasporeda Stojčević je uputio preko Plavna, Strmice i Golubića u Kninsko Polje nekoliko četa s dalmatinskim dobrovoljcima pod komandom kapetana Hrabovskoga da na juriš zauzmu kninsku tvrđavu. Prva kolona imala je zadatku da suzbije navalu Francuza, a druga da im na uzmaku zapriječi prelaz preko rijeke Zrmanje kod Ervenika. Odjeljenje na donjoj Zrmanji imalo je da prekine svaku komunikaciju francuske vojske sa Zadrom i da je s bližnjom kolonom baci natrag u unutrašnjost Dalmacije, gdje bi pomoću pobunjenog naroda bila ili uništena ili prisiljena da pređe na tursko zemljište.

Dan 15 maja prođe u neznatnom čaštanju. U zoru 16 maja Francuzi napadeše sa svom snagom austrijske pozicije. U žestokoj borbi, koja je trajala šest sati, oni osvojile sve utvrde na Kiti i Kravljim Brod. Austrijanci se rasuše te ostavise i Montrichard sve riječne prelaze. Međutim general Stojčević na čelu svoje kolone, zavarao kod Ervenika tobožnjom navalom, po-

Silos na selu

Prelaz sa ljetnjeg hranjenja stoke na zim ko hranjenje suvom hranom izaziva poremećaj u organizmu za vanje, što se naročito osjeća u smislu proizvodi mljeka kod kraljev. Da se to izbjegne danas se u cijelom svijetu preporučuje najnoviji način pripremanja i čuvanja hrane za hranjenje preko zime koja bi potpuno odgovarala ljetnjem hranjenju svježem travom pa i nešto bolje. Za to se upotrebljavaju silosi.

Zelena pića konzervirana u silosima ukusa je slatko kiselog, vrlo sočna, i stoka je vrlo rado jede, a u pogledu hranjivosti ne izostaje od paše, te kod ishrane stoke nastaje jedan važan preokret. Hrana koja se u silosima prigotavlja zove se silana. Prigotovljena silana daje se poljoprivredniku mogućnost da iskoristi i onu piću koju stoka kao svježu nerado jede: korovi i razna gruba hrana kao kukuruzovina. Zatim, silažom se omogućava hranjenje stoke svježom hranom a naročito krava muzara. Spravljanje silaže nezavisno je od vremena što nije slučaj kod sijera i što silažima veću hranjivu vrijednost od sijena, te se sa jednog hektara može više ishraniti stoke silažom nego sijenom.

Ranije smo vidiši silose većinom kod velikoposjednika, danas njih pođiju i manji posjednici. Ugledno imanje Svetislava Radočića iz sela Rakara, sreza kolubarskog, podiglo je jedan mali silos koji potpuno odgovara veličini imanja od 18 hektara. To je jedna novina za ovaj kraj koju su poljoprivrednici primili sa dosta rezervisanosti, jer se nije vjerovalo da se stoka može hraniti osim na ovaj način koji je od pamтивjeka praktikovan kod njih.

Svetislav Radočić kao školovani ekonom uvodi razne novine koje nauka preporučuje. On vrlo brižljivo prati kretanje toplove za vrijeme dok silaž previre. Pojava, prve srećetnog, zatim maslačnog i najzad mlječnog vrijenja ide onim redom kojim i treba, što pokazuje toplomjer a karakteristični mirisi koji prete pojedina vrijenja su dokaz više za uspjeh. Početak unapređenja našeg sela počinje prvo radom pojedinaca za kojima će juvereni smo, poći i ostali... M. N.

НАШИ ДОПИСИ

Кистање, 4. januara 1931.

Dovoljite mi, gosp. uređniche, da uvrstim par redaka u Vašem čl. listu, da djeležimno odgovorim na dopis, otiskan u 88. broju čl. Vašeg lista iz Kistaňa, pod pseudonimom T. T. Kistaňa, iako — glavu svoju dajem, — Kistaňač nijе.

Ja nisam vođan osvrtati se na njegov neozbiljne i smiješne isprave, jer to ne dolikuje ni mom posjaju, ni mom ugledu, samo jedno hoće uđi odgovorim i uistvrdim, da priponoči, koje je moja općina prima bila sa strane Kraljevske Vladre, bila sa strane Banske Uprave, nijesu никакove mrvice, već na protiv obilne priponoči, pa makar ridala i kukala čitava sjeverna Dalmacija, kako to dopisnik nazivlje. Mi Kistaňci niti ridamo niti kukamo, već smo sasvim zadovoljni uđiyešenim priponočima, te i ovim putem izjavljujemo našu vječitu blagodarnost Kraljevskoj Vladni i Kr. Banskoj Upravi na našnji i suserstljivosti, koje su ukazale prama moć joj sironašnoj općini. Niže davno bilo, mogao to dopisnik čitati u „Glascu“ a ako nije прочitao ja hoće ponoviti da 250 + 135 + 80 - 15 - 10 hiljada, po нашем svedučanstvu, nijesu mrvice, već mi to smatramo, kao što i jesu, obilne svete.

Da će te svote biti koristonočno upotrebљene, neka dopisnik dođe k mени da mu pokajem kako su bile, po zakonskim propisima, određane licitacije, i da su te licitacije odobrenе od Tehničkog Odjeđenja Kr. Banske Uprave. Nadalje, ako se toliko interesira i ako mu na srcu leži napredak наших škola, neka dođe k meni da mu pokajem u mojoj magazi, kako готовi i prizori i vrata, solidno napravljeni od borova drveta, čekaju samo lijepta dana, pa da se za jedan час postave na svoja mesta. Neka pogleda krep i pijsak zgotovljen, da se u право vrijeđe sve to skupa izradi, pa ga pitam, ne bili i on, da je na mom položaju, sa ponosom pokazivači kako ćemo u našoj vaponi imati jednu od najlepših škola u sjevernoj Dalmaciji.

Pohvalno preduzeće. — G. Lovro Berović povezao je sjevernu Dalmaciju i Šibenik savremenim i veoma udobnim autobusnim sredstvima. Uredivši orar smisljeno, on je omogućio putniku sa periferije sjeverne Dalmacije da u jedan dan ode u Šibenik, opremi svoje poslove i povrati se za vidjela kući. Birajući za svoje namješteneke uslužne osobe, g. Berović je osvojio nepodjeljene simpatije.

Zadnjih dana, g. Berović je znao povečati djelatnost, te je nabavio jedan novi, veliki autobus, koji vozi između Šibenika i Zemunika, preko Benkovca i Smilčića.

Ovim autobusom, koji je valja

najudobniji u našoj banovini, g. Berović udovoljava sa puno pohvale

svoim potrebama našeg kraja, pa smatrano opravdanim, da to naročimo istaknemo.

Kotarac

žuri se brže bolje u pomoć Kravljem Brodu, ali na putu nabasa na Montihardovu diviziju i pada s velikim brojem svojih oficira i vojnika u francuske ruke. Lijevo krilo u Kninskoj Krajini uznaće na tursko zemljište, a čete u dolini donje Zrmanje probiše se u neredu kroz velebitske klance u Hrvatsku. Komandu nad razbijenom vojskom preuze Matija Rebrović, pukovnik ličke regimete. Tako se druga bitka u sliju Zrmanje završila austrijskim porazom i silnim gubicima u mrtvima, ranjenima i zarobljenim. Marmont je u daljinjem napredovanju kroz Liku pobijedio Austrijance u još pet bitaka, stigao 28 maja sa oko 10.000 ljudi u Rijeku, tu ostavio raničike, nastavio maršem u Ljubljani, blagovremeno prispi u Beč, učestvovao u čuvenoj bitci kod Wagrama i mnogo doprinio Napoleonovoj pobjedi nad Austrijancima kod Znojma. Zbog svega toga Napoleon ga je imenovao maršalom Francuske i glavnim guvernerom ilirske provincije.

Mirko Ležać

Разно из свијета

Страхота вулкана Мерани.

У једном од промогодишњих бројева „Глас“ ми смо били донијели општиран чланак о томе шта је, како настаје и како дјелује вулкан. Вулкан је једна страхота природна појава, где из утробе земљине од једном просукња огроман ступ дима, огња, растопљене земље гвожђа и камења и пепела. Ово све данима, а негде седмицама, а негде и мјесецима сукња, а лава (тако се зове она растопљена смјеса) тече полако као ријека и уништава све до чега дође. Таких вулканова има у Италији два, али највише их има на тако званом вулканском оточју у Тихом океану и око Јапана.

Тако је на отоку Јави ових дана прорadio вулкан Мерани, од кога је цијела једна покрајина опустошена од ватре и лаве. Број мртвих износи преко 2000. Ужарена лава је сасвим затрпала сва околна мјеста, нека је опколила и све до једног становника подавила. Многи су полутили од ужаса, а једна мајка је објесила седмеро дјече па онда себе. Лава је путовала (текла) са брзином од 4 километра дневно.

Усјед провале Мерани, пробудио се и вулкан Дромо те је још више увећао несрћу и ужас.

Вјечита жигица.

Један бечки хемичар именом Др. Рихтер изумио је једну врсту жигица, која се може употребити до 600 пута. Једног дана њему се догодило да је, хотећи да припали цигарету, потрошio пола кутије неваљалих жигица. Како је био хемичар по струци, он сада дође на мисао о изуму нове врсте жигица, које неће овако зановетати као наше обичне жигице. Додуше та његова намисао није се остварила тако брао, али ипак је успио, послије неколико година, да изради једну врсту жигица, од којих се свака може да упали до 600 пута и назвао је вјечна жигица. Жигица се сама пали (kad је креснеш) и сама се од себе угаси.

PRIVREDNE BILJEŠKE

Најfinije se grožđe i vino dobija sa zemlje krečne. Grožđe je slade, a vino ima vrlo prijatan ukus koji se prenosi i na rakiju komovicu.

Orah „Franket“ који je posijan po ravniciama pretrpio je znatne štete od jesenje slane, tako да је vršni pušpolak u većini slučajeva izmrzao. List je opao na 15-20 dana prije nego код домаћeg oraha. „Franket“ je izvan ravnica pokazao kraću vegetaciju od домаћeg oraha. „Franket“ je izvan ravnica pokazao kraću vegetaciju od домаћeg oraha a jesenja slana mu je mnogo manje naškodila. Izmrzle vršne populike ne treba jesenjas ni u toku zime dirati, već ће се тек у proljeće skratiti donde dokle је hladnoća mlađicu pokvarila.

Dunja prorodi u četvrtoj godini. Razvijeno drvo izvjesnih godina može dati po 100 kila ploda.

Dobra mast za podmazivanje kola

Spravlja se ovako: uzme se 720 grama ovčjeg loja, 180 grama masti i 180 grama palmovog ulja i pri stalnom miješanju postavi na umjerenu vatru. Rastopljeni masa дigne se svatre i kad se upola ohladi pridoda joj se 4 kg. grafita.

Poziv Čehoslovenskim pripadnicima

Svi Čehoslovenski pripadnici, који се налазе на терitoriju Savske, Приморске и Врбavske бавонији дужни су пријавити се писмено Generalnom Konzulatu Čehoslovenske Republike u Zagrebu radi stavno-vojničkog pregleda.

Uz tu pismenu prijavu нека сви прilože domovnicu, krsni ili rodni list i svoju putnu ispravu-passeport.

Takovu prijavu moraju podnijeti оvi:

1. Svi mladići, čehoslovenski pripadnici rođeni 1911 godine.
2. Svi oni mlađi rođeni godina 1910 i 1909, који су били већ pregledani na vojnim pregledima-stavnjama — па су проглашени на njima privremeno nesposobnim.

3. Svi oni, који су rođeni od 1908 do 1898 godine dakle 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, и који су до сада nijesu prijavili na vojni pregled ili su se doduše prijavili ali nijesu na takovom pregledu bili.

Na stavnju ће svaki od prijavljenih biti pozvan писмено posebnim pozivom, у ком ће бити označен tačan dan stavnje.

Prijave moraju бити поднесене Generalnom Konzulatu Republike Čehoslovenske u Zagrebu do polovice mjeseca januara 1931 godine.

Iz Konzulata Čehosl. Rep. u Splitu
Br 5 236 voj.

Zaštita korisnih ptica

Danas, kada mnogobrojni insekti poljoprivredniku причинjavaju vrlo velike štete, покреће се пitanje што ће заštite ptica. Posljednjih godina су razni insekti у својем мноženju узeli toliko maha, да су у pojedinim krajevima doveli у пitanje читаве културе biljaka, а скоро сваке године seljaku oduzimaju jedan znatan dio berbe i žetve.

U cijelom kulturnom svijetu je danas jasno da poljoprivredniku, u borbi protiv štetnih insekata, mnogo pomažu ptice. Izuzev štetnih grabljivica i nekoliko poznatih ptica као što su vrane, svrake i čavke, sve ostale su poljoprivredniku vrlo korisne. Sve se one hrane sa štetnim insektima, njihovim larvama i jajima te ih na taj начин знатно проредjuju. Ne bi se moglo zamisliti у како би teškom položaju bio poljoprivrednik da mu u borbi protiv insekata ne bi i ptice pomagale. Ima puno slučajeva да су ptice u najkritičnijim momentima više učinile na trijebljenju insekata него čovjek.

Uzmimo samo за primjer vrapca. Tvrdi se, да један пар vrapaca (mužjak i ženka) u doba kada išhranjuje svoje mладунце, накупе око 5000 raznih insekata и то само за један дан. Zato se danas vrapac, и поред тога што он из Žitnica i koševa krade zrnavlje, ipak smatra vrlo korisnom pticom. Da navedemo i овај primjer: U proljeće se na jabuci pojavi jedna mala gusjenica звана jabučni moljac, која готово svu krunu zavije i počinje da nagrizava mlađe lišće i plodove. Tih gusjenica има tako mnogo da су у stanju obristiti sve lišće за kratko vrijeme. One су најslađa poslastica vrapcima, и zbog тога у čitavim jatima dolijeću i jedu ih, te za kratko vrijeme jabuke отријебе од ovog štetnog insekta. I sve ostale sitne ptice су најbolji помагачi poljoprivredniku u borbi protiv štetnih insekata.

Zato ptice treba, не само чувати, već i njegovati. Ptice treba mamiti u blizini kuća, dvorišta, voćnjaka. M. N.

Da opalo lišće korisno upotrebimo

Svaka ствар у земљорадњи има своју upotrebu. Ali se често uništava baš ono, што може бити од користи. Тако се ради и са opalom lišćem, које је одлично за dubrenje. Ono је готово свуда напуштено, занемарено. A земљорадници, kad dovrše своје poslove ili kad имају мало рада, могли би га скupljati i upotrebiti за dubre, jer lišće sadrži у себи све ono, што треба да има добро i jako dubre.

Lišće је доста loše prostirka за stoku, jer не може да прими животинjsku mokraću. Postelja од lišća, која се upotrebljava по šumama i šumaricima у овом cilju, vrlo је nepraktična. Na taj начин се oduzima, с малом користи, шумском земљишту знатна количина плодне materije. A ово lišće lako се pretvara u dubrovit uzemlju, a upija i čuva у себи vlagu. Šta više, ono је kадро да i из vazduha uzimlje hrano i tako да буде још jače dubre.

Po livadama opalo lišće ne само што nije korisno, nego је i od štete. Kad би се lišće rasturalo по livadama, smetalо bi porastu trave.

Po baštama, gdje je blagorodno drveće uredno dubreno lišće nije korisno, ако га има suviše.

Zemljoradnik има računa да скuplja opalo lišće s drveća i да га мiješа с travom, balegom, nečistoćom из jarova i другим otpadcima, ако ih има. Kad se napravi takva mješavina, треба јој dodavati negašena kreča, ili zaliвати с времена на vrijeme pištevinom od dubreta. Sve ће то učiniti, да добijemo јевтини dubre, а да ово dubre буде што jače i bolje. Živojin Dačić.

K O Ž E

Меду већине izvozne artikle spadaju i sve vrste kože. Poslije ukidanja izvozne carine, krenuo је нешто jači izvoz govedih i telečih koža, ма да још не у већим razmjerama, jer су и ове vrste koža под depresijom slabije i tražnje i niskih cijena.

Izvoz koža od sitne stoke jagneće, jareće, ovčje i kozje, bio је у овој godini veći po količini, jer smo imali veću proizvodnju i blagodareći dobrom ovogodišnjem kvalitetu jagnećih i jarečih koža, постignute se u toku kampanje relativno dobre cijene, ма да znatno niže od prošlogodišnjih. Najveći dio koža sitne stoke je izvezan, dok је izvoz ovčijih koža остao slab, uslijed slabe tražnje i niskih cijena vuni. Izvoz koža od divljači bio је у прошој godini mali, jer se divljač kod nas sve više gubi i nestaje је, што је svakako velika šteta, jer kože od divljači donose ipak lijep pihad siromašnim krajevima.

Stoka treba da je uvijek čista

Timarenje stoke neobično je važno za zdravlje stoke i zato ga treba svakodnevno obavljati. Timarenjem odstranjujemo из длаке prašinu, perut i ostalu nečistoću. Kao posljedica тога nastaje lakša i ugodnija kruženje krvi i disanje. Timarenjem se u stoki буди neobično prijatan osjećaj, што је најbolji znak da joj ово godi.

Timar je stoci potreban u svaku dobu godine, naročito s proljeća, u vrijeme linjanja, i zimi kada се stoka uprlja blatom na rđavim putevima ili pri istjerivanju из staja. Konjima i govedima godi i povremeno umivanje i kupanje. Ovo treba raditi obazrivo da nam stoka ne bi nazebila i oboljela.

Za informacije обрати се на

Bolest metilj kod sitne i krupne stoke

Uglednoj domaćoj firmi Mišković i Komp., drogeriji na veliko из Beograda, пошло је за rukom да poslije dugogodišnjih pokušaja i опита pronađe potpuno siguran lijek protiv bolesti metilja kod ovaca, koza i goveda. Ovaj lijek pušten је у promet под цijelom svijetu заštićenim imenom „Metiljin — Novi“, а до сада је испитан sa најboljim postignutim rezultatima, od zvaničnih komisija pored naše Kraljevine, i u Rumuniji, Grčkoj, Turskoj, Bugarskoj i Egipatu, i u ovim državama već pušten у promet.

Preim秉stvo ovog preparata је nad do sada pronađenim sličnim preparatima: што му је ljekovitost utvrđena sa 100 procenata sigurnosti, што му је upotreba jednostavna, jer је за liječenje jedne ovce или koze, bez obzira на njenu težinu, dovoljna svega једна kapsula, која за 24 sata uništi сву metilj u дžigerici bolesne ovce или козе, dok је ranije bilo potrebno за liječenje једне ovce 3-4 kapsule; и што је od svih drugih preparata најефтинiji, te prema tome приступачан и најширим narodnim slojevima.

Ova firma razdala је међу stočare naše Kraljevine велики broj besplatnog izdanja svoje brošure „Metiljin“ i sigurno liječenje bolesne stoke lijekom „Metiljin“. Ova је brošura bez sumnje biti od највеће користи по našem stočaru, jer се из ње stočar lako може poučiti: шта је то metiljin, како се он може, njegovo štetno djelovanje, како се stoka metiljem zarazi, како се poznaje да је животinja oboljela od metilja, које су штете od metilja i које mjere predostrožnosti да se stoka metiljem ne zarazi, како се lječi od metilja bolesna stoka.

Obraćamo pažnju našem stočaru na korisnu knjigu Metiljin i sigurno liječenje bolesne stoke lijekom „metiljin“, izdanoj firmi Mišković i Komp., коју treba da nabavi svaki stočar, што му је vrlo lako postići, пошто pomenuta firma ovu knjigu šalje бесплатно svakom stočaru, који се на њу obrati.

Kašalj kod krava

Kašljе li krava само u doba visoke steonosti i ako је kašalj suv i kratak, ne treba se тога ni najmanje bojati. U to doba mnogo krava kašlje. To je posljedica naglog i velikog pokreta mlađunčeta, који izaziva nadražaj i krava se zakašlje. U ovom slučaju било би izlšno ma шта protiv тога предузимати.

BIBLIOTEKA

NA PRODAJU 500 SVEZAKA

sa stelažom 50% popusta od tržnih cijena. — Biblioteka posjeduje djela iz slijedećih područja: politika, sociologija, prirodoznanstvo, filozof., književnost i zdravstvo (medicina). — Beli stric: romani, hist. romani, novele, pjesme i drame.

Za informacije обрати се на

ANTON ŽARKO
ul. Jurja Šižgorića
Mjesto.

NOV. ŠT. MPARIJA — ŠIBENIK

NIKOLA ČIKATO — Zastupnik